

15 jaar oeverwaluwwand Oelemars

In 2002 deed de unieke situatie zich voor dat de gemeente Losser en het Duitse Gronau de Landesgartenschau (Laga) toegewezen kregen. Aan de inwoners werd gevraagd ideeën en projecten aan te dragen om deze Laga gestalte te geven. Vogelwerkgroep Losser heeft toen een grootschalig project opgezet met een inrichtingsvoorstel voor de Oelemars bij Losser. In de projectaanvraag stonden zaken als een nieuwe observatiehut, een permanente betonnen oeverwaluwwand, aanleg van slikvelden en nog vele andere ideeën, waaraan in onze ogen toch een zodanig duur prijskaartje hing, dat we al blij mochten zijn met een nieuwe observatiehut. Onze projectaanvraag won een van de publieksprijzen en daardoor was uitvoering gegarandeerd. De gemeente Losser ging daarna voortvarend te werk om ons plan te realiseren. Tot ons groot genoegen bleek er dankzij dit grensoverschrijdende Lagaproject zoveel subsidie te zijn, dat alle plannen inclusief de oeverwaluwwand direct konden worden uitgevoerd. Het project met de slikvelden strandde helaas tijdens de uitvoering.

Sinds 22 maart 2003 staat er in de zuidoostelijke hoek van de Oelemars een permanente betonnen wand voor oeverwaluwen. Voor die tijd werd jaarlijks de steile koloniewand handmatig afgegraven, maar het verder graven werd door boomwortels vrijwel onmogelijk gemaakt en ook werd langzamerhand de grens van het gebied bereikt. De nieuwe betonnen wand zou dus echt een uitkomst zijn.

Via Internet zijn we op zoek gegaan naar voorbeelden van een kunstwand voor oeverwaluwen. Dit voorbeeld vonden we bij de Vogelwacht Bergum, die ten westen van het Bergumermeer in Friesland een kunstwand gebouwd had. Voor de bouw van de wand in Losser werd eerst de ondergrond afgevlakt en daarna zijn er 20 L-vormige betonnen elementen van elk 3 m hoog en 2 m breed in een flauwe bocht aan de rand van de zandafgraving geplaatst. Elk element telde 12 nestopeningen met elk een doorsnede van 11 cm en had een gewicht van 3300 kg. Er kwam dus zwaar materieel aan te pas voor de plaatsing van de elementen. Direct na de oplevering op 22 maart 2003 zaten er al 121 broedparen in de wand.

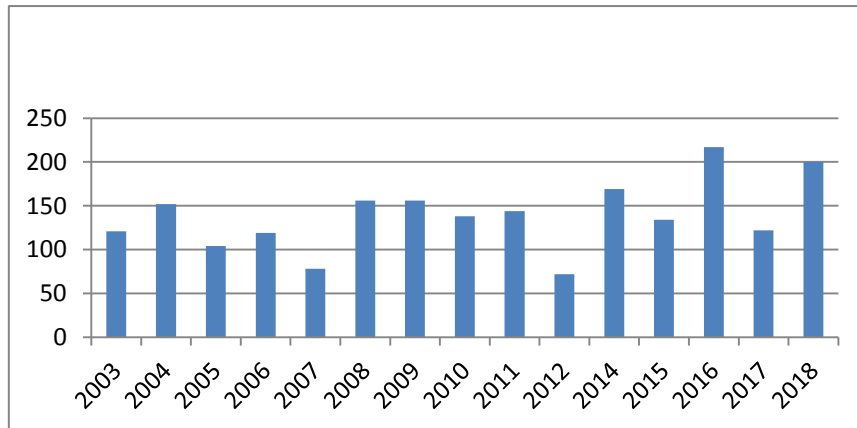
Bouw oeverwaluwwand Oelemars bij Losser (foto's Sander Wansing)

De ruimte achter de elementen is opgevuld met zand uit het naastgelegen zanddepot. De voorzijde van de wand is ruw met een gebezemde structuur en telt 240 nestopeningen in vier rijen. Vanaf 2004 is de wand jaarlijks bezet. De aantallen schommelen jaarlijks, maar elk jaar weer is de kolonie op de Oelemars de grootste in Twente. Een deel van de kolonie zit jaarlijks in de wand en een deel in het naast gelegen zanddepot.

De oeverwaluwen arriveren eind maart/begin april uit hun Afrikaanse winterkwartieren en beginnen bij aankomst in Losser onmiddellijk met het uitgraven van een nestgang in de wand. Deze nestgangen kunnen meer dan een meter lang zijn en achterin bevindt zich de broedkamer die met wat grassprietjes bekleed wordt. Vogelwerkgroep Losser onderhoudt deze wand, telt jaarlijks de bewoonde nesten en geeft de resultaten door aan Sovon Vogelonderzoek Nederland. Ook wordt elk jaar overleg gevoerd met de exploitant over de werkzaamheden in het zanddepot om verstoring te voorkomen. Eind augustus/begin september zijn de oeverwaluwen weer naar Afrika vertrokken, nadat een of twee broedsels zijn groot gebracht. Voor het begin van het nieuwe broedseizoen wordt half maart de wand weer zwaluwklaar gemaakt door de oude nestgangen weer met zand op te vullen, zodat er weer wat te graven valt voor de Oeverwaluwen.

In de grafiek is te zien dat de populatiegrootte nogal wat schommelingen kent. Deze verschillen zijn te verklaren uit de wisselende omstandigheden in de Sahel-zone waar de zwaluwen in het voorjaar door

moeten trekken en door toevallige calamiteiten in naburige oeverwaluwkolonies. Als er door erosie of werkzaamheden de kolonie daar verloren gaat, zoeken de zwaluwen een andere nestlocatie in de omgeving. En dat kan bv. de Oelemars zijn. Aangezien onze wand vaak (op afstand) wordt gecontroleerd, zien we soms late vestigingen van tientallen paartjes tegelijkertijd. Waarschijnlijk is dan hun eigen locatie verloren gegaan.

Aantal bewoonde nesten 2003-2018

De oeverwaluwen hebben een voorkeur voor het zanddepot, want daar kan op 8-10 meter hoogte gebroed worden. Maar ook een groot deel gaat direct de wand in om daar een nest uit te graven. Daarbij is de bovenste rij van de vier rijen gaten favoriet. Als die vol is dan gaan ze het centrum van de derde rij in en bij uitzondering soms in de tweede rij van onderen. De onderste rij is nog nooit gebruikt. De verdeling tussen wand en zanddepot is afhankelijk van de aard van de werkzaamheden in het zanddepot. Als het daar rustig is zitten ze daar in meerderheid, maar bij grote drukte zoals in de tijd van de zandlevering voor de N18 zit alles in de wand.

Nestgangen in het zanddepot

Onderhoud aan de betonnen wand

Een keer per jaar wordt in juni de wand en het zanddepot van dichtbij door Leo Hassing en mij met een speciale vergunning voor toegang tot de locatie gecontroleerd op bewoonde nesten, want lang niet altijd zit achter elke vliegopening een doorgang naar de nestkamer. Door vlak voor de wand te staan kan je zien of de gangen doorlopen of al direct in het begin doodlopen. Bij tellingen vanaf afstand lijken alle gaten door te lopen, maar van dichtbij bekeken valt minimaal 10% af, omdat de gangen toch doodlopen. De telresultaten worden direct daarna aan Sovon vogelonderzoek Nederland doorgegeven.

Ook de begroeiing moet worden opgeschoond

Het opvullen van de oude nestgangen

In het voorjaar wordt half maart de wand weer zwaluwklaar gemaakt door alle nestgangen weer vol te proppen met vers zand. Dit zand wordt ons gratis verstrekt door de exploitant en wordt vanuit het eigen depot met kruitwagens aangevoerd en van bovenaf in een soort trechter gestort. Daarna wordt het zand met een stamper in de nestgang gedrukt. Net zolang tot de gang helemaal opgevuld is. Aangezien het vaak meer dan 100 nestgangen zijn is dit een behoorlijke klus. Ook moet de omgeving opgeschoond worden, zodat de zwaluwen niet door begroeiing gehinderd worden bij het aan- en afvliegen. Zo'n twintig leden van VWG Losser zijn hier dan ook een hele ochtend mee bezig. Maar het resultaat is dan ook geweldig, want elk jaar is dit de grootste oeverzwaluwkolonie in Twente.

Oeverzwaluw op de ijsvogelstok voor de kijkhut

Ben Hulsebos